

بزرگداشت دکتر مهدی شهیدی*

زنده‌یاد استاد دکتر مهدی شهیدی در سال ۱۳۱۳ در قزوین در خانواده‌ای علمی فرهنگی به دنیا آمد. وی از نوادگان شهید ثالث آیت‌الله العظمی حاج محمدتقی برغانی است که از فقها و دانشمندان بنام عصر خود به شمار می‌آمد و در محراب مسجدی که امروز در قزوین به نام مسجد شهید معروف است به شهادت رسید.

وی در کودکی (۱۲ سالگی) پدر خود را از دست داد و تحت سرپرستی جد مادری که وی نیز از علمای قزوین بود قرار گرفت.

پس از طی دوره ابتدایی و متوسطه به اخذ دیپلم ریاضی نایل آمد، وی علاقه زیادی به ریاضیات داشت و معتقد بود بین حقوق و ریاضی رابطه‌ای نزدیک وجود دارد.

دکتر شهیدی به موازات تحصیل در دبیرستان به مطالعه فقه، اصول، ادبیات عرب و فلسفه نزد استادان بنام مانند آیت‌الله بروجردی، امام خمینی (ره)، مرحوم محقق داماد و علامه طباطبایی پرداخت و پس از گذراندن دروس خارج، موفق به اخذ گواهی اجتهاد گردید. سپس در کنکور دانشگاه‌ها شرکت کرد و در رشته‌های مختلف از جمله ریاضی، پزشکی و حقوق پذیرفته شد اما برای ادامه تحصیل، رشته حقوق را انتخاب کرد.

وی در سال ۱۳۴۴ لیسانس حقوق و سپس در سال ۱۳۴۷ فوق‌لیسانس حقوق خصوصی را را رتبه ممتاز از دانشکده حقوق دانشگاه تهران اخذ کرد، آن استاد بزرگ به

---

* - دکتر مهدی شهیدی استاد فرهیخته و وارسته حقوق در ۲۲ بهمن ۱۳۸۳ دارفانی را وداع گفت و این مختصر از زندگی او با کمک همسر فرهیخته‌اش خانم دکتر ایراندخت نظری به منظور بزرگداشت وی به خوانندگان تقدیم می‌شود.

اساتید خود عشق می‌ورزید و از ایشان همواره به نیکی یاد می‌کرد و هر چند کلاس درس اساتید بزرگی همچون مرحوم دکتر پاد و مرحوم دکتر ستوده را درک کرده بود، اما عقیده داشت بیشترین بهره را از مرحوم دکتر سیدحسن امامی برده است. او بعد از گذراندن دوره کارآموزی وکالت با کسب رتبه اول در امتحانات اختیاری، در سال ۱۳۴۶ موفق به اخذ پروانه وکالت گردید.

شادروان دکتر مهدی شهیدی در سال ۱۹۶۹ برای ادامه تحصیل به کشور فرانسه عزیمت کرد و در مدت کوتاهی که تا آن زمان سابقه نداشت دوره D.E.S در علوم کیفری را طی کرده و دکترای دولتی (Wtat) در رشته حقوق خصوصی را با درجه بسیار خوب اخذ نمود. موضوع رساله دکترای وی تحت عنوان «مالکیت موضوع عقد در حقوق اسلام و تطبیق با حقوق فرانسه»، موضوعی تطبیقی بود. استاد خواست به این وسیله به اروپاییان بگوید که ما نیز در مفاهیم حقوقی حرف‌های ظریف و دقیقی داریم. پس از بازگشت به ایران در دانشگاه ملی آن زمان (شهید بهشتی فعلی) با رتبه استادیاری به عضویت هیأت علمی دانشکده حقوق درآمد و به موازات تدریس به امر وکالت دادگستری نیز اشتغال داشت.

مرحوم دکتر شهیدی در دعاوی بین‌المللی بسیاری به عنوان صاحب‌نظر یا وکیل مدافع شرکت کرد و مدت چند سال از ابتدای تشکیل کمیته بیانیه الجزایر در مورد اختلافات ایران و امریکا فعالیت داشت. اظهارنظرهای حقوقی وی در دادگاه‌های بین‌المللی و احاطه ایشان بر مسایل مورد بحث و تجزیه و تحلیل مسایل و استدلال‌های حقوقی همواره تعجب وکلا و حقوقدانان خارجی را برمی‌انگیخت، همین توانایی در استدلال و بهره‌گیری بجا از علم اصول که استاد آن را پایه استدلال‌های حقوقی و استنباط احکام می‌دانست، سبب شده بود که نظرات وی در اکثر موارد، از سوی قضات دادگاه‌های بین‌المللی پذیرفته شود.

استاد، سال‌ها در امتحانات اختیاری کانون وکلا و کمیته استفتائات این کانون فعالیت داشت. روش استاد در تدریس در دانشکده حقوق، روش خاص و منحصر به خود ایشان بود، کلاس استاد، کلاس بحث و سؤال و گفتگو بود، هرگز سؤال دانشجویی را بی‌پاسخ نمی‌گذاشت، خلق خوش و روی خندان و همدلی ایشان با دانشجویان به اضافه احاطه

فوق‌العاده ایشان بر مسایل حقوقی در حقوق ایران و فرانسه و فقه اسلامی با طنین دلنشین صدای گرم استاد درمی‌آمیخت و سبب می‌شد که کلاس‌های درس آن استاد همواره بیش از ظرفیت، پذیرای شاگردانی باشد که تشنه‌ی آموختن بودند، شاگردانی که استاد به عشق آموختن به آنان، آسودگی خود را فدا می‌کرد. شاگردانی که به حق قدرشناس استاد خود بودند و امروز خود از استادان دانشگاه، وکلای مبرز و قضات و سایر صاحب‌منصبان قضائی به شمار می‌روند، دانشجویانی که در سوگ استاد بی‌مانند خود، صمیمانه‌ترین و پاک‌ترین احساسات خود را بی‌هیچ شائبه‌ای نثار کردند و برای از دست دادن وی با تمام وجود گریستند.

استاد، مقالات و سخنرانی‌های بسیاری در موضوعات جدید حقوقی مانند احکام حقوقی تلقیح مصنوعی، موضوعات حقوق بین‌الملل خصوصی و علوم کیفری از خود به جای گذاشته است، که امروز خواندن آن مقالات و متن آن سخنرانی‌ها، آتش حسرت از محروم ماندن از علم این استاد بی‌ظنیر را دامن می‌زند.

دکتر مهدی شهیدی، با تمام وجود به کار خود عشق می‌ورزید، این عشق به تدریس سبب شد که ایشان از نوشتن باز بماند و فرصت کافی برای تألیف نداشته باشد، مع‌الوصف آنچه نوشته است، دریایی است بی‌پایان که هرچه از آن بنوشیم تشنه‌تر می‌شویم و بیشتر به علم و عمق معلومات وی پی می‌بریم. استاد در سال ۱۳۷۲ به عنوان استاد نمونه دانشگاه شهید بهشتی و در سال ۱۳۸۰ به عنوان استاد نمونه دانشگاه‌های کشور انتخاب شد که تاکنون هیچ استادی در رشته حقوق به این مقام دست نیافته است. استاد مدتی به تدریس برای قضات دادگستری تهران اشتغال داشت و با نظرسنجی به عمل آمده از قضات، به عنوان استاد نمونه این دوره‌ها انتخاب شد.

او هرگز تدریس در دوره کارشناسی را رها نکرد و عقیده داشت که با تدریس عمیق و آموختن نحوه استدلال و شیوه استنباط احکام در دوره لیسانس به عنوان زیربنای معلومات حقوقی، می‌توان دانشجویان را برای فعالیت و موفقیت در این رشته در آینده آماده ساخت. وی همچنین به تدریس در دوره کارشناسی ارشد و دکترای شهید بهشتی و دکترای دانشگاه تربیت مدرس اشتغال داشت. او بیش از یکصد و بیست پایان‌نامه کارشناسی ارشد و دکترای را راهنمایی کرد.

شیوه ایشان در تدریس منحصر به فرد بود و طرح سؤال به صورت مسأله حقوقی و تقویت ذهن و قدرت استدلال دانشجویان از این راه از ابداعات این استاد خستگی ناپذیر بود. او معتقد بود برای نمرده دادن، سختی یا آسانی سؤال دلیل خوبی برای سنجیدن نیست، او همیشه تفکر دانشجویان را می‌سنجید و برای تفکر علمی دانشجویان، حتی اگر مخالف نظر او بود ارزش خاصی قایل بود.

تألیفات ایشان عبارتند از: تشکیل قراردادهای و تعهدات، اصول قراردادهای و تعهدات، آثار قراردادهای و تعهدات، سقوط تعهدات، ارث، مجموعه مقالات حقوقی و حقوق مدنی. ایشان مشغول تألیف شروط ضمن عقد بودند که متأسفانه دست بی‌رحم مهلت نداد و تشنگان دانش را از وجود این استاد فرزانه محروم ساخت و این کتاب ناتمام ماند. استاد، معتقد به آزادی فکر و اندیشه بود و بر این مهم همواره تأکید کرده و می‌گفت فکر انسان بالاترین موهبت الهی است و اگر این فکر آزاد نباشد کفران نعمت است.

آنچه از دکتر مهدی شهیدی، استادی بی‌نظیر ساخته بود، اصالت و ایمان وی به آنچه می‌آموخت، بود. این اصالت با دانش عمیق ایشان در سه سیستم حقوقی مختلف آمیخته بود، در سخن او گیرایی ویژه‌ای نهفته بود به طوری که هیچ کس از کلاس‌های درس و مجالس سخنرانی وی خسته نمی‌شد، علاوه بر این، وی همواره آماده بود به پرسش‌های دانشجویان در مسایل مختلف، پاسخ گوید و همه این تسلط و دانش به اخلاق نیک او آراسته بود، هرگز کسی از او سخن سخت نشنید و هرگز دانشجویی جز روی گشاده از او ندید، او علاوه بر درس حقوق، به دانشجویان درس زندگی و ادب و احترام می‌آموخت. افسوس که دست اجل در ۲۲ بهمن ۱۳۸۳ این وجود نازنین را از ما گرفت و جامعه حقوقی کشور بسیار زود از وجود چنین استاد فرهیخته‌ای محروم ماند اما روح او جاودانه در کتاب‌هایی که نوشته است و در راهی که دانشجویان شایسته‌اش ادامه خواهند داد باقی است و امروز که او در میان ما نیست بیش از هر زمان دیگر وجودش احساس می‌شود، روانش شاد و یادش گرامی باد.